

DI ZAJNI RAWE NA OPTI MALNA ORGANIZACIJA NA PROIZVODSTVOTO NA TUTUN OD TIPOVI RXI NIJA VO R.MAKEDONIJA

S.Stojanoska¹, L.Stojanoski²

¹Instituti za tutun-Priil ep

²Ekonomski fakultet -Priil ep

VOVED

Vo R.Makedonija proizvođnata struktura na primarnoto proizvodstvo na tutun ponuva da se menuva vo period na sedumdesetti godini.

Vo masovoto proizvodstvo se poveje i poveje se zabeleuva proizvođstvo na vixinski tutuni koji vo 1973 godi na pokazuvaaat zgolemenintenzitet, osobeno vo pogonot "Proizvodstvo" pri tutunski otkombinat od Priil ep.

Dosega noto povejegodi { no iskustvo vo odgl eduvaweto na vixinski te tutuni vo nata Republika pokazadeka istobe{e organizirano vo tri organizacii formi itoa: op{testvena, me{ovita i indidualna organizaciiforma.

Vo 1984 godi na prv pat beavostaveni kooperativni odnosi pomeju indidualni te tutunoproizvođitel i pretpri-

jatijata za proizvodstvo i obrabotka na vixinski tipovi tutun.

Denes vo sovremenoto stopanisuvawe, organizacijata na raboteweto pretstavuvaa dostava`en faktor koj sozdava podobri uslovi na rabotewei ostvaruvawe na poproduktivni rezultati (Muler, 1971 god.).

So pravo mo`eme da potvrđime deka zapona vremeto na privatizacija, koga gol em del od op{testveni te pretprijatijate transformiraat vo akcionerski dru{tva, vreme koga se poveje i poveje e izrazena tendencijata za organiziran nastap za proizvodstvo na vixinski sorti tutun, nesamo vo nekoj akcionerski dru{tva tuku i kaj određen broj na indidualni tutunoproizvođitel i (kooperanti).

CEL NA I STRANAUAWETO

Sogleduvajji ja problemati kato ova istra`uvawe je nastojuvame da se dvi`ime vo pravca da iznajdeme optimalna organizacijazaproizvodstvo na vixinski

tutuni koja vrz baza na nejzini te efekti i nejzina ekonomska opravdanost je ovozmoo`izgolemeno proizvodstvo na ovojtip na tutun vo R. Makedonija.

MATERIJALI I METOD NA I STRANAUAWE

Istra`uvawata na ova problematika se zasnavaa na identifikacijadiagnostici rawe na problemite za proizvodstvo na tutun od tipovixinija, nivnoto evoluirawe i barawemo`ni re{enijazazgolemuvawe na proizvodstvoto na ovojtip na tutun.

Vo sodrina natanavotrud beaanalizirani predstavnicina od delni organizacii za proizvodstvo na vixinski tutuni itoa:

organizacijana sopstveno proizvodstvo-A.D."Tutunski kombinat"-Priil ep i organizacijana kooperativni odnosi A.D."Tabak"-Ohrid.

Vo pristapot na analizata na organizacii te za proizvodstvo na vixinski tipovi tutun pretstaveni se nekoj povani parametri kako { to se: ostvarenoto proizvodstvo, anganirani ot proizvođen poten-

ci jal na kooperanti te, kvanti tati vnoto i kval i tati vnoto proi zvodstvo po edi ni ca povr{ i na { to pretstavuva va` na kompo- nenta za sami te proi zvodni organi zaci i .

Za dobi vawe na soznani ja vo vrska so ova a probl emati ka bea kori steni : anal i - ti -ki ot, kal kul ati vni ot i metodot na nab- cu duvawe, a posebno mesto mu pri padna na metodot na anketi rawe.

I zvori te na podatoci se kori steni neposredno od evi denci jata na organi zaci - i te { to se zani mavaat so proi zvodstvo i obrabotka na vi rxi ni ski tutuni , t. e nejzi - ni ot prestavni k, poto~no od sami te i ndi - vi dual ni tutunoproi zvodi tel i (kooperan- ti), koj di rekno u~estvuvaat vo procesot na proi zvodstvo na ovoj ti p na tutun vo Repub- l i kata.

Organi zaci ja na sopstvenoto proi zvodstvo vo A.D."Tutunski kombi nat"-Pri l ep

Vo ova a organi zaci ona f orma zas- tapeno e sopstveno proi zvodstvo na vi rxi - ni ski tutuni . Gl avna karakteri sti ka e toa { to si te f azi po~nuvaj}i od proi zvodstvoto na rasad, ni vskoto proi zvodstvo, berbata su{ eweto i obrabotkata se i zvr{ uvaat so anga` i rawe na sredstva i rabotna sil a od Akci onerskoto dru{ tvo "Tutunski kombi - nat"-Pri l ep.Ova proi zvodstvo gi poseduva si te karakteri sti ki na pl anta` no proi z- vodstvo, ovozmo` ena e maksi mal na upotreba na agrotehni -ki merki upotreba na raspo- l o` l i va mehani zaci ja, kako i su{ ewe na tu- tunot vo kompl eks i zgradeni su{ ni ci (kon- centri ran kapaci tet). Posebna karakteri s- ti ka za ova akci onersko dru{ tvo e toa { to obrabotkata i kl asi raweto na tutunot vo i ndustri ski kl asi se vr{ i od eksperti te, vo zavi snost od pazarni ot rejti ng { to vo dadena si tuaci ja go i maat ovi e tutuni .

Anal i zata na podatoci vo organi za- ci jata na sopstveno proi zvodstvo A.D."Tu-

tunski kombi nat" od Pri l ep be{ e i zvedena posl edni te tri godi ni (2000,2001,2002god).

Ako gi pogl edneme podatoci te za os- tvarenoto proi zvodstvo, zasadenata povr- { i na vo ha i posti gnatoto proi zvodstvo po edi ni ca povr{ i na prezenti rani vo Tabel a1, Graf i kon1 }e potvr di me deka A.D."Tutunski kombi nat"-Pri l ep, sopstvenoto proi zvod- stvo go obavuva na prose~na povr{ i na od 273 ha. Prose~ni ot broj na zasadeni strakovi vo peri odot na i stra` uvaweto i znesuva 6.267.000 strakovi godi { no. Vkupno ostva- renoto proi zvodstvo vo dadeni ot vremenski peri od vo prosek i znesuva 389 toni .Vo ovoj peri od ne se zabel e` ani vi dl i vi otsta- puvawa. [to se odnesuva do pri nosot os- tvaren po edi ni ca povr{ i na vo prosek i z- nesuva 62g/strak, i 1437kg/ha. Ova seto ni dava soznani e deka vaka posti gnati ot pri nos e pod opti mal ni ot, koj vo ni koj sl u~aj ne bi trebal o da bi de pomal od 2000 kg/ha.

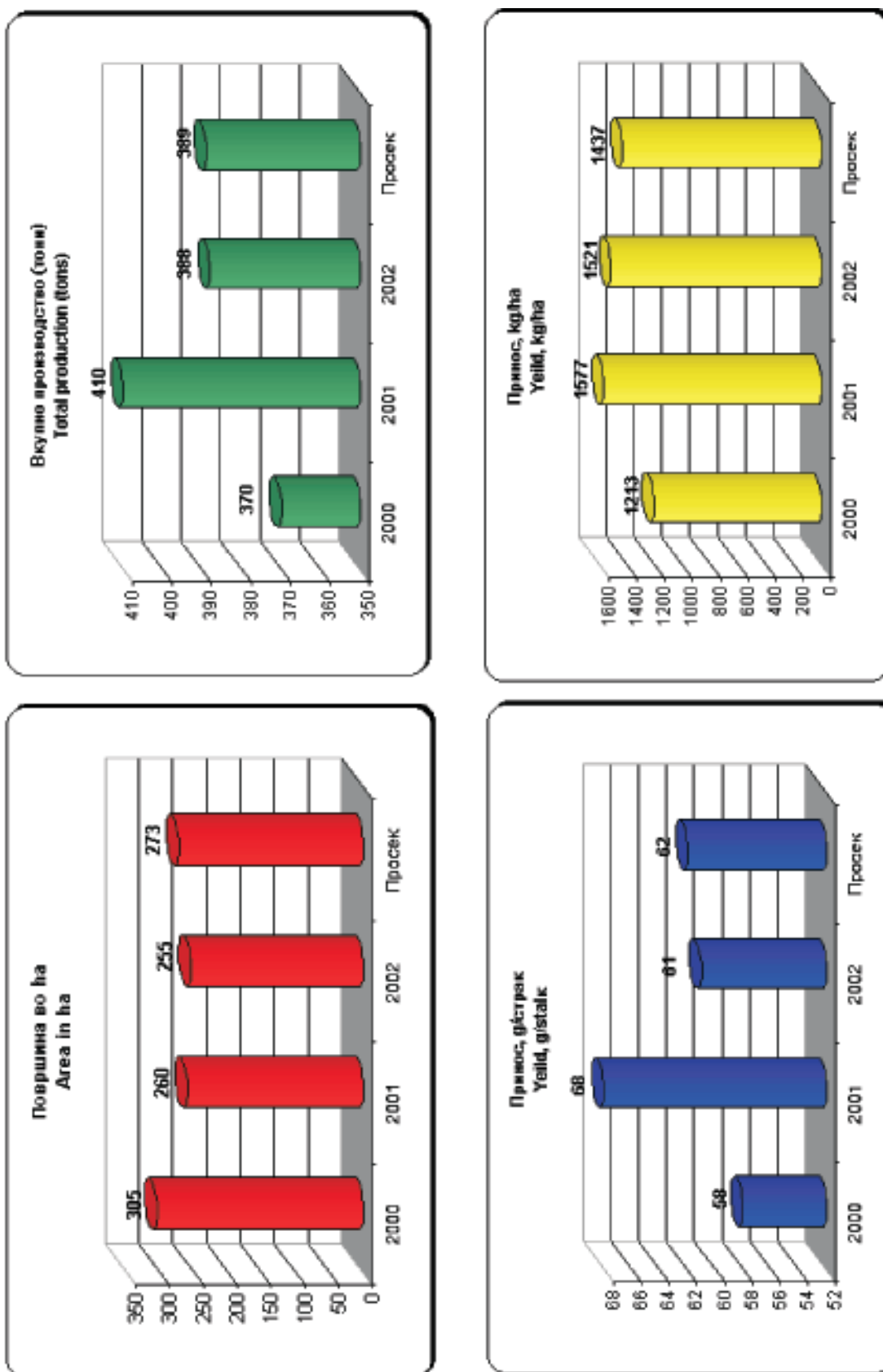
Tabel a 1 Ostvareno proi zvodstvo na ti pot vi rxi ni ja vo organi zaci ja na sopstveno proi zvodstvo, A.D. "Tutunski Kombi nat" - Pri l ep

Table 1 Realized production of Virginia tobacco in AD Tutunski Kombinat - Prilep, a company own production

Година Year	Површина во ha Area in ha	Број на засадени стракови Number of stalks	Вкупно производство (тони) Total production (t)	Принос - Yield	
				g/страк g/stalk	kg/ha
2000	305	6.366,000	370	58	1213
2001	260	6.060,000	410	68	1577
2002	255	6.375,000	388	61	1521
Просек Average	273	6.267,000	389	62	1437

I zvor: Obraboteni podatoci

Grafikon 1 Ostvareno proi zvodstvo od ti pot vi rxi ni ja vo sopstveno proi zvodstvo, A.D. "Tutunski Kombi nat" - Pri l e p
 Figure 1 Realized production of Virginia tobacco in AD Tutunski Kombinat-Prilep, a company with own production

Ako pak gi pogl edneme podatoci te { to go pretstavuvaat kval i tetot (ostvareni ot randman) na vi rxi ni ski te tutuni vo A.D."Tutunski kombi nat"- Pri l ep - sopstveno proi zvodstvo(Tabel a 2, Graf i kon2), } e zabel e` i me deka randmanot od I-III kl asa i znesuva 389 toni ,i l i i zrazeno vo procenti

97,6%, a { to se odnesuva do kl asi te naj-pove}e zastapena e l i II kl asa i l i taka nare-ena Lot1 i Lot 2{ to pretstavuvaat me{ avi na od I-III kl asa. Prose-no I kl asa u-estvuva so 58,1% i II kl asa so 35,7%, a ostanati te kl asi zastapeni se vo sosema mal i kol i -i ni .

Tabel a 2 Ostvaren randman na proi zvodstvo na ti pot vi rxi ni ja vo organi zaci ja na sopstveno proi zvodstvo, A.D. "Tutunski Kombi nat" - Pri l ep, vo toni
Table 2 The presence of high grades in Virginia tobacco from AD Tutunski Kombinat - Prilep, a company with own production, in tons

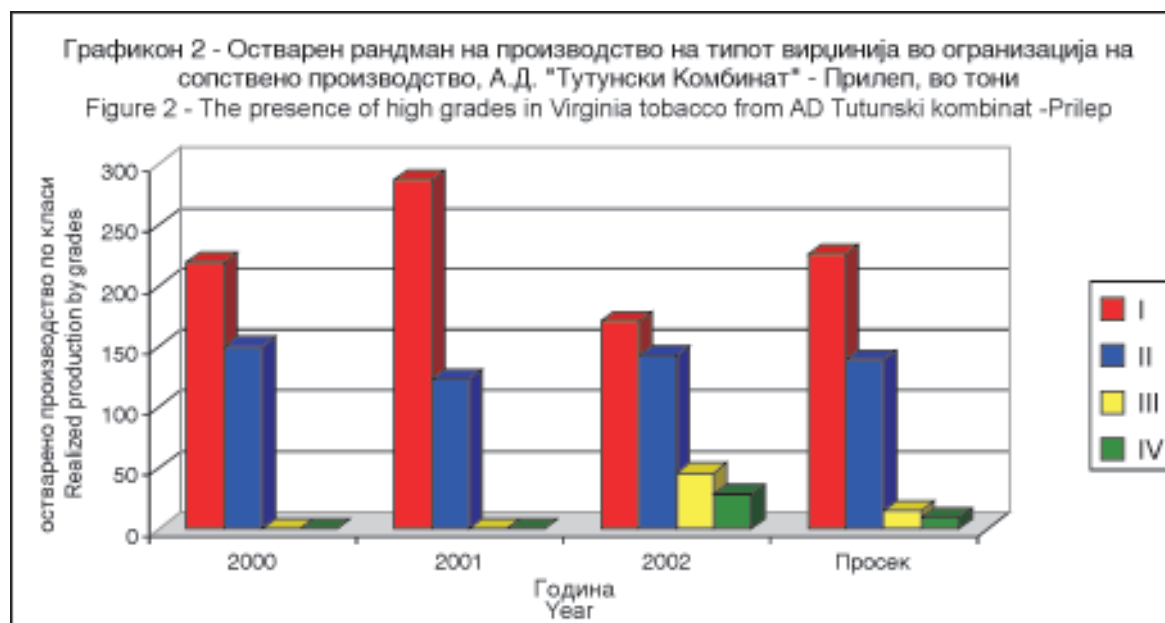
Година Year	Вкуп. про - извод Total produc.	Остварено производство по класи - Realized production by grades											I-III тони Tons	%
		I	%	II	%	III	%	IV	%	V	%	VI		
2000	370	лот 1 220	59,5	лот 2 150	40,5	-	-	-	-	-	-	-	370	100
2001	410	лот 1 287	70,0	лот 2 123	30,0	-	-	-	-	-	-	-	410	100
2002	388	лот 1 171	44,1	лот 1 143	36,9	46	11,9	28	7,2	-	-	-	360	93,0
Просек Average	389	226	58,1	139	35,7	15	3,9	9	2,3	-	-	-	380	97,6

Lot 1 + I ot 2 (me{ avi na od I - III kl asa)

Lot 1 + 2 (mixture of grades I - III)

Randman vo %
Randement in percentage

Година Year	I - III	IV - VI
2000	100	-
2001	100	-
2002	93,0	7,0
Просек Average	97,6	2,4

I zvr{ eni te i stra` uvawa poka` aa deka vo ova akcionersko dru{ tvo, formirano vrz osnova na sopstveno proizvodstvo postoi stagnacija koja mo` e da predizvika negativni posledi ci , pa zatoa i vo naredni otperi od bi prestanal o proizvodstvoto na vixi ni ski tutuni .Sekako za ova sastojba postojat objekti vni faktori , predse toa se tranzicijoni te procesi { togo zateknaa na{ eto op{ testvo, i nvesticijoni te vlo` uvawa za i zgradba na kompleksu{ ni ciza su{ ewe na ovoj tip tutun, no posebno vni manie pri vlu ekuvaat po-veno-kl i matskite usl ovi koi se neizbe` en faktor za razvitok na ovi e ti povi tutun, se misli na vodata bez koja ne mo` e da se zamisli zgol emeno proizvodstvo na ovi e ti povi tutun.

Ne bi trebal o da se zapostavat i povolniete faktori { to gi poseduva ova organiazacija na sopstveno proizvodstvo, predse motivira-ki ot faktor i zgol emenainicijativnost na akcionerite, so { to ova akcionersko dru{ tvo }e ostvaruva posol i dni rezultati ,osobeno koga se znae deka

vo nego egzistiraj najgol emata fabri ka za cigari vo R. Makedonija koja e gol emopotro{ uva- na vixi ni ska tutunska surovina.

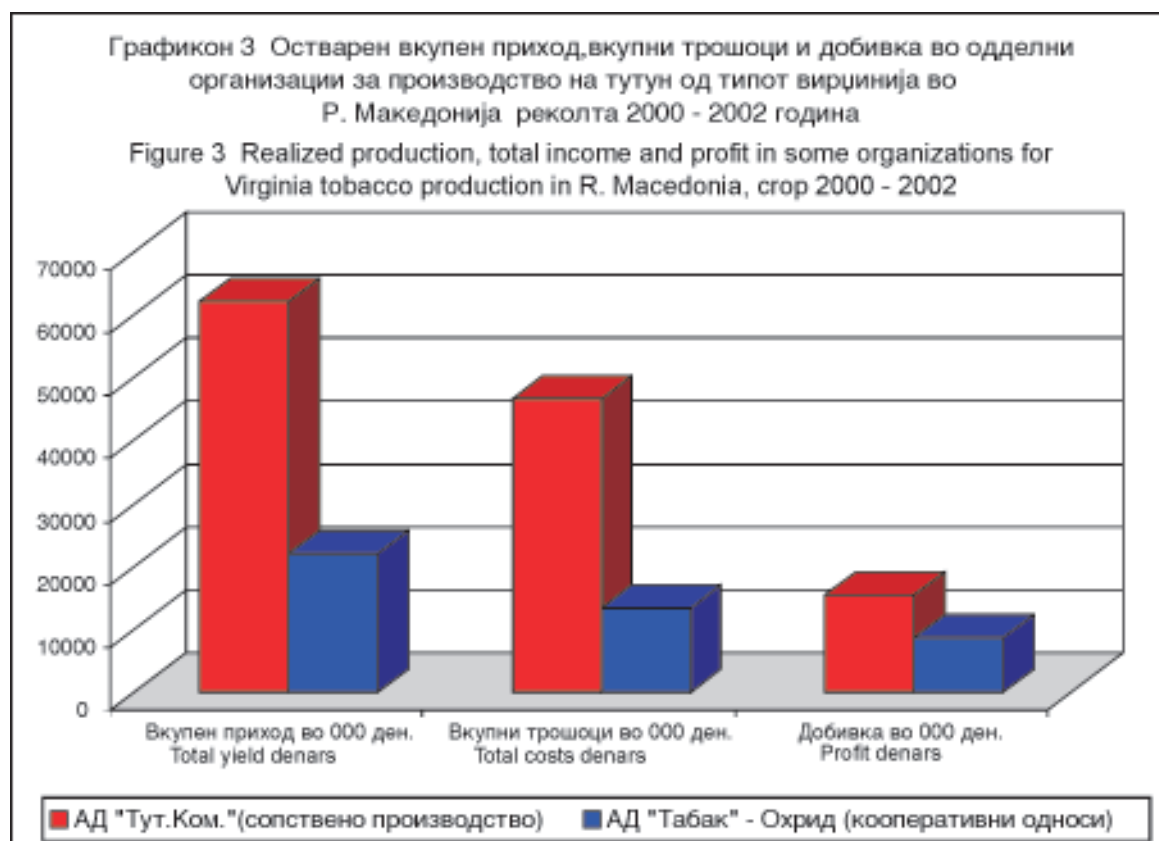
No za nas posebno vni manie pri vlu ekuva ekonomskata opravdanost na ona organiazacija na proizvodstvo koja vrz baza na nejzini te efekti }e sozdade usl ovi za razvitok na proizvodstvoto na pogol emipovr{ i ni (pl anta` no proizvodstvo), a za seto toa povolniete po-veno-kl i matskite usl ovi }e pretstavuvaat cvrsta garancija za zgol emeno proizvodstvo na ovi e ti povi tutun vo R. Makedonija.

Za ova sastojba zboruvaat podatocite prezenterani vo Tabel a 3 i Grafikon 3, kade o-igl eden e faktot deka vo A.D. "Tutunski kombinat"-Prilep, sopstvenoproizvodstvo proizvodniete tro{ oci pokilogram se najvisoki i znesuvaat 120 den/kg(pesimisti -kavarijanta), { tonegativnosereflektiraj vrz ostvarenata dobvka koja za rekolta 2000-2002 godina i znesuva 15.560.000 denari , ili ostvarenata dobvka po ha i znesuva 5699 denari .

Tabela 3 Ostvareno proizvodstvo, vкупen prihod i dobvka vo oddelni organiazacii za proizvodstvo na tutun od tipot vixi ni ja vo Republ i ka Makedonija - rekolta 2000 - 2002g.

Table 3 Realized production, total income and profit in some organizations for Virginia tobacco production in R. Macedonia, crop 2000 - 2001

Ред. бр. No.	Организациони форми Forms of organization	Вкупно производство во kg Total production kg	Производствени трошоци по kg во денари Production al costs, den/kg	Просечна откупна цена за I, II и III кл. во денари purchase price for grades I, II and III, in denars	Вкупен приход во денари Total yield denars	Вкупни трошоци во денари Total costs denars	Добивка во денари Profit denars
1.	АД "Тут.Ком." (сopствено производство) A.D.Tutunski Kombinat-Prilep (Tob.factory Prilep, own production)	389.000	120	160	62240000	46680000	15560000
2.	АД "Табак" - Охрид (кооперативни односи) AD "Tabak" - Ohrid (Cooperative relationship)	139.000	97	160	22240000	13483000	8757000

Organi zaci ja na kooperati vni односи A.D "Tabak"-Ohri d

Denes vo R.Makedoni ja postojat повеќе органи zaci i - акци onerski дру{ tva kade { to postojat kooperati vni односи ,takov e sl u-ajot so акци onerskoto дру{ tvo A.D."Tabak"-Ohri d. Vo ova органи zaci ja del od proi zvodni te fazi se i zveduvaat vo samoto акци onersko дру{ tv a eden del kaj i ndi vi dual ni te тутunoproi zvoditel i (кооперанти те) koj skl u-уваат dogovor so акци onerskoto дру{ tvo.Otkupot na тутунот во zel ena masa se utvrдува по otkupni цени за kil ogram zel en тутун во opti mal na tehноло{ ka zrel ost, dodeka otkupot na тутун во сува состојба се вр{ i по прави l ni kot предvi den за проценка на квал и тетот на тутунот.

Акци onerskoto дру{ tvo A.D"Tabak" Ohri d proi zvodstvoto na vi rxi ni ski тутuni во најгол ема мера го i zvedува во реонот на Ohri d-Debarca, sel o Mogi l a-Bi tol sko, sel o Pl asni ca -M.Brod, sel o Dobru{ evo, Debar i Struga. Gol em del od кооперанти те распol агаат со сопствени су{ ni ci i тутунот го предаваат во сува состојба.

Vo органи zaci jata на кооперати vni односи A.D."Tabak" Ohri d i zvr{ ena e anal i i za na ostvarenoto proi zvodstvoto na ti pot vi rxi ni ja за peri odot 2000-2002 godi na

(Tabel a 4, Graf i kon 4) od koi mo` at da se zabel e` at soodvetni otstupuvawa по однос на prose-no засадена повр{ i на која i znesува 82 ha која e dal eku помал a otkol ku органи zaci jata на сопствено proi zvodstvo A.D."Tutunski kombi nat"-Pri l ep.

Prose-ni ot broj na кооперанти i znesува 76, i l i на секој кооперант му припаја повр{ i на од 1,2ha/кооперант { to zna-i proi zvodstvoto на vi rxi ni ski тутuni bi trel bal o da се i zvedува на pogol emi повр{ i ni .

Prose-ni ot broj na засадени strakovi i znesува 1.899.000 strakovi godi { no.

Vkupno ostvarenoto proi zvodstvo во сува состојба i znesува 139 тони , a { to се однесува до при nosot по edi ni ca повр{ i на во prosek i znesува 75g/strak,1739 kg/ha i 1841 kg/кооперант.

Ovaa органи zaci ja на кооперати vni односи ostvari l a за 2,5 pati помал o proi zvodstvo на сува masa , no naproti v posti gnat e pogol em при nos по однос g/strak i kg/ha.

Podatoci те за ostvareni ot randman (квал и тет) на vi rxi ni ski те тутuni од I-III kl asa во prosek i znesуваат 103 тони i l i 75,1% (Tabel a 5, Graf i kon 5).Најви sok randman e posti gnat во 2000 godi na , 84,3%,

a vo ostanati te godi ni isti ot e neĉ to poni zok. [to se odnesuva do u-estvoto na oddel ni klasi vo vkupnoto proi zvodstvo , mo` e da se zabel e` i deka I kl asa ima najgolemo procentualno u-estvo 37,4%, posl e neze doaj a III kl asa so 28,6% i najmal o u-estvo i ma V kl asa - 4%.Seto ova zboruva

za posl ab kval i tet na vi rxi ni ski ot tutun vo i stra` uvani ot peri od, otkol ku vo organ i zaci jata na sopstveno proi zvodstvo.Ova doaj a kako rezul tat na vi i jani eto na nedo vol nata tehnol oĉ ka zrel ost na tutunot za vreme na berbata, ovoj probl em ostanuva da go reĉ at tehnol ozi te.

Tabel a 4 Ostvareno proi zvodstvo na ti pot vi rxi ni ja vo organ i zaci ja na kooperati vni odnosi , AD "Tabak" - Ohri d

Table 4 Realized production of Virginia tobacco in the organization with cooperative relationship AD Tabak - Ohrid

Година Year	Површина во ha Area in ha	Број на кооперанти No. of coope- rants	ha/коопе- рант ha/co- operant	Број на засадени стракови No. of stalks	Вкупно произ- водство (тони) Total production on (tons)	П р и н о с - Y i e l d		
						g/страк gr/stalk	kg/ha	kg/кооп. kg/coop
2000	68	83	1,0	1.780.000	134	75	1971	1614
2001	82	70	1,2	1.704.000	156	92	1902	2229
2002	95	76	1,3	2.212.000	126	56	1326	1658
Просек Average	82	76	1,2	1.899.000	139	75	1739	1841

Tabel a 5 Ostvaren randman na proi zvodstvoto na tutun od ti pot vi rxi ni ja vo organ i zaci ja na kooperati vni odnosi - AD "Tabak" - Ohri d

Table 5 Randement of Virginia tobacco production in organization with cooperative relationship AD Tabak - Ohrid

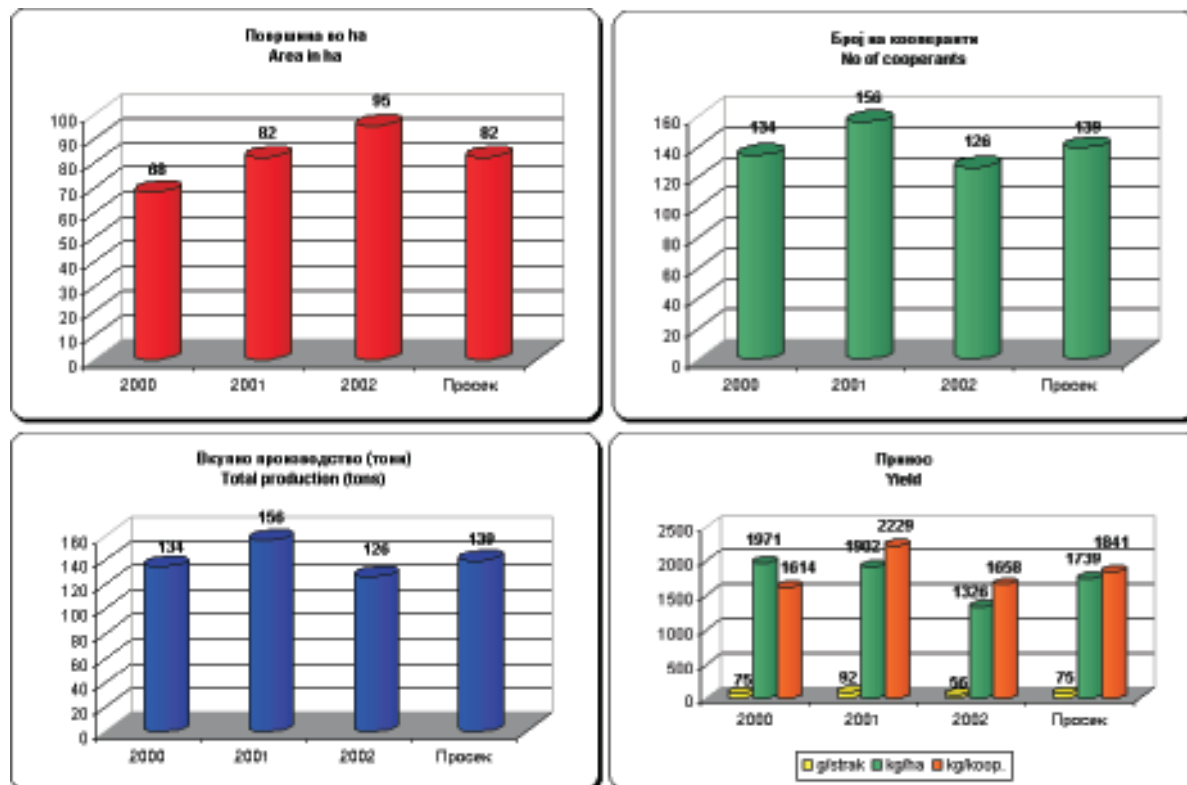
Година Year	Вкупно произ- водство Total produc- tion	Остварено производство по класи - Yield per grades													
		I		II		III		IV		V		VI		I - III	
		ТОНИ tons	%	ТОНИ tons	%	ТОНИ tons	%	ТОНИ tons	%	ТОНИ tons	%	ТОНИ tons	%	ТОНИ tons	%
2000	134	52	38,8	11	8,2	50	37,3	12	9,0	9	6,7	-	-	113	84,3
2001	156	57	36,1	9	5,8	41	26,5	47	30,3	2	1,3	-	-	106	68,8
2002	126	47	37,3	16	12,7	28	22,2	35	27,8	-	-	-	-	91	72,2
Просек Average	139	52	37,4	12	8,9	39	28,6	31	22,4	5	4	-	-	103	75

Randman vo %
Randement in percentage

Години Year	I - III	IV - VI
2000	84,3	15,7
2001	68,8	31,2
2002	72,2	27,8
Просек Average	75,1	24,9

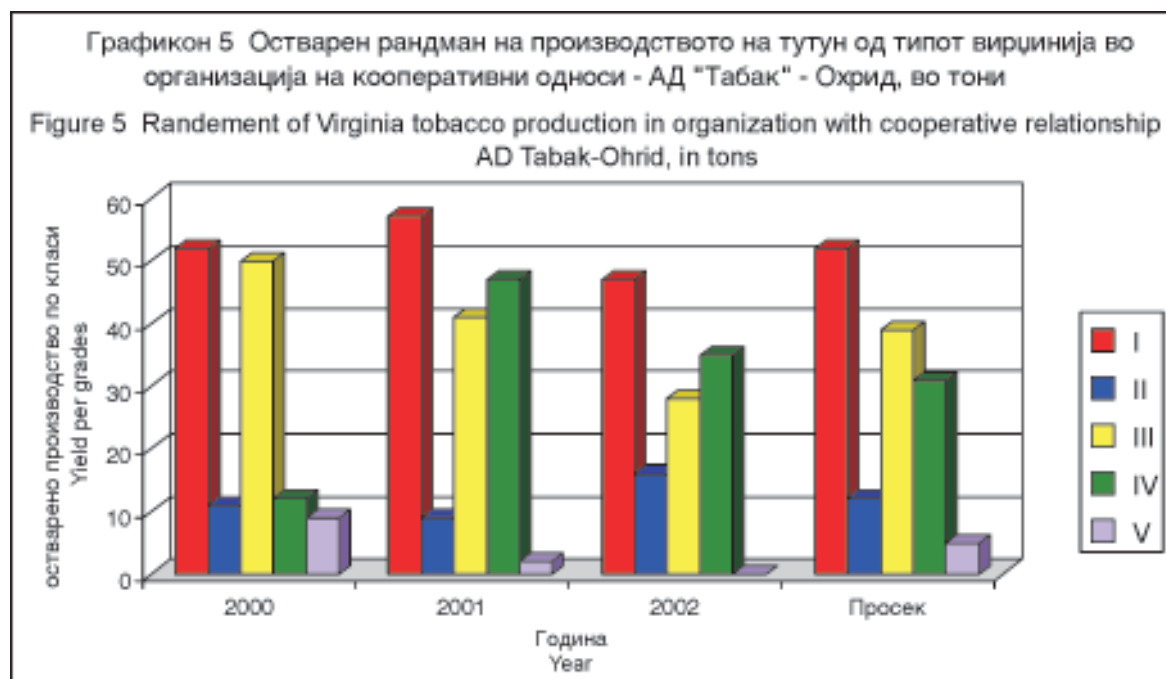
Graf i kon 4 Ostvareno proi zvodstvo na ti pot vi rxi ni ja vo organi zaci ja na kooperati vni odnosi , AD "Tabak" - Ohri d

Figure 4 Realized production of Virginia tobacco in the organizaiton with cooperative relationship AD Tabak - Ohrid

Графикон 5 Остварен рандман на производството на тутун од типот вирџинија во организација на кооперативни односи - АД "Табак" - Охрид, во тони

Figure 5 Randement of Virginia tobacco production in organization with cooperative relationship AD Tabak-Ohrid, in tons

Perspekti vata na ova organizacija na kooperativni odnosi treba da bi de optimisti -ka. Ovoj optimizam svoja osnova na ova raspolozi i vi te povolni po-veno-kl i mat-ski uslovi od edna i moti vi ranosta na koope-ranti te da proi zveduvaat { to pogol ema kol i -i na na vi rxi ni ski tutuni od druga strana, a seto toa mo` e da se posti gne preku davawe stru-na pomo{ vo odgl eduvaweto na ovoj tip tutun, { to vo zna-i tel na mera }e se zgol emi kvantni tetno-kval i tati vni ot potencilal na ova tutunska surovi na.

Vo A.D. "Tabak"-Ohrid kade se zastapeni koperativni odnosi, proi zvodstveni te tro{oci se namaleni na 97 denari, (podobrena real na varijanta), a ostvarenata dobi vka 8.757.000 denari, ili ostvarenata dobi vka po ha i znesuva 10.679den.

Gornite numeriki pokazatel i nedvosmi sl eno poka` uvaat deka vo organizacijata na kooperativni odnosi ostvarenata

dobi vka e mnogu pogol ema. Na pri mer ostvarenata dobi vka po ha vo A.D."Tabak"-Ohrid vo odnos na A.D."Tutunski kombinat"-Pri lep vo apsoluten i znos e pogol ema za 4980 denari, ili za 46,63%.

Preku zgol emuvawe na brojot na kooperativni vnoto anga` i rawe vo podobruvaweto na procesot na proi zvodstvo mo` e da se posti gne optimisti -ka varijanta vo proi zvodstvoto na fermentirani tutun od preku 2500 kg po hektar, so { to proi zvodni te tro{oci bi se namalile na 82 denari po ki l ogram.

Vrz osnova na napraveni te analizi na organizacii te za proi zvodstvo na vi rxi ni ski tutuni mo` e da se zaklu -i deka kaj nas se javuva def i cina vi rxi ni ski ti povi tutun koj denesi vo i dni na mo` e da se nado-pol ni so pogol emo zal agawe na nau-ni te i stru-ni kadri po{ i roko vo tutunskoto stopanstvo na R.Makedonija.

ZAKLU ^ OK

Od istra` uvawata napraveni na organizacii te na sopstveno proi zvodstvo i kooperativni odnosi, A.D."Tutunski kombinat"-Pri lep, A.D."Tabak"-Ohrid mo` at da se izvl e-at sl edni te zaklu -oci:

1. Proizvodnata povr{ina vo sopstvenoto proi zvodstvo A.D."Tutunski kombinat"-Pri lep e pogol ema otkol ku vo organizacijata na kooperativni odnosi A.D."Tabak"-Ohrid.

2. Vkupno ostvarenoto proi zvodstvo vo A.D."Tutunski kombinat"-Pri lep vo anal izirani ot peri od e dal eku pogol emo otkol ku vo organizacijata na kooperativni odnosi A.D."Tabak"-Ohrid, no naproti v pri nosot vo ova organizacija e poni zok(pod optimizacii).

3. Randmanot od I-III kl asa vo organizacijata na sopstveno proi zvodstvo A.D."Tutunski kombinat"-Pri lep prose-no i znesuva 97,6%, a vo A.D."Tabak"-Ohrid organizacija na kooperativni odnosi, 75,1%. Po odnos na kl asite najzastapeni se I i II kl asa.

4. Izvr{ enata analiza na nekoji ekonomski pokazatel i o-evi dno poka` a deka vo A.D."Tutunski kombinat"-Pri lep, sopstveno proi zvodstvo, proi zvodni te tro-

{oci po ki l ogram se najvi soki i i znesuvaat 120 den/kg (pesimisti -ka varijanta), a ostvarenata dobi vka po ha i znesuva 5699denari, dodeka vo A.D."Tabak"-Ohrid kooperativni odnosi, proi zvodni te tro{oci se namaleni na 97 denari (podobrena real na varijanta), a ostvarenata dobi vka po ha i znesuva 10.670 denari.

5. Rezul tati te poka` aa deka vo i dni na treba da se forsi ra organizacijata na kooperativni odnosi i preku osovremenuvawe na proi zvodstvoto da se odi kon ostvaruvawe na pogol emi pri nosi po hektar, koi vo na{ i uslovi pri maksimal no kori ste-we na sovremani agrotehni -ki merki bi mo` el e da dosti gnat proi zvodstvo od 2500 kg/ha fermentirani tutun od tip vi rxi ni ja.

6. Na{ ata dr` ava treba da prevzeme soodvetni aktivnosti, koi }e ovozmo` at zgol emuvawe na proi zvodstvoto na ovoj tip tutun, pred se da se obezbedi kval itetna osnova za krediti rawe na proi zvoditel i te na vi rxi ni ski tutuni, osobeno vo obnovuvawe na postoe-ki te i i zgradba na novisuficni za su{ewe na ovoj tip tutun. Seto toa denesi vo i dni na mo` e da se nadopol ni so pogol emo zal agawe na nau-ni te i stru-ni kadri po{ i roko vo tutunskoto stopanstvo na R. Makedonija.

L I T E R A T U R A

1. Stojanoska S.,1999. Faktori koi { to go determi ni raat proi zvodstvoto i proi zvodnata organi zaci ja na ti pot vi rxi ni ja vo R.Makedoni ja (doktorska di serti ci ja).
2. Stojanoska S.,2001.Di nami ka na proi zvodstvoto i proi zvodnata organi zaci ja na ti pot vi rxi ni ja vo R.Makedoni ja. Tutun br.1-2.
3. Stojanoska S.,Pe{ evski M., 2001. Anal i za na randmanot na tutunot od ti pot vi rxi ni ja vo odredeni organi zaci oni f ormi na proi zvodstvo vo R. Makedoni ja. Tutun br.11-12.
4. Stojanoska S., 2002. Proi zvodstvo- to i proi zvodnata organi zaci ja na tutunot od ti pot vi rxi ni ja vo R.Makedoni ja.Tutun.br. 9-10.
5. Stojanoska S.,Stojanoski L., 2002. Regi onal na zastapenost i perspekti vi vo proi zvodstvoto na vi rxi ni ski tutuni vo R.Makedoni ja.(vo pe-at)
6. I nformaci i od mi ni sterstvoto za zemjodel stvo { umarstvo i vodostopanstvo na R.makedoni ja.
7. I zvorni podatoci od organi zaci i te-akci onerski te dru{ tva { to proi zvedu vaat vi rxi ni ski tutuni : A.D."Tutunski kom bi nat"-Pri l ep, A.D."Tabak"-Ohri d.

DESIGNING AN OPTIMUM ORGANIZATION IN PRODUCTION OF VIRGINIA TOBACCO IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

S. Stojanoska¹, L. Stojanoski²

¹*Tobacco Institute-Prilep*

²*Faculty of Economy*

SUMMARY

Productiinal structure in primary tobacco production of R. Macedonia has been a subject of change ever since 1970. Virginia tobaccos were constantly increasing their participation in massive production, reaching the highest intensity in 1973, especially in Tobacco Factory - Prilep.

In a period of 30 years, the first form of organization in production of Virginia tobacco in our country was the public form; it was followed by the mixed form and, from 1984, by the individual form. With the latter one, cooperative relationships between the individual farmers and the public enterprises for production and manufacture of Virginia tobacco were established for the first time.

With the process of privatization, a great number of public enterprises have been transformed into stock holding companies. In this period, an increasing tendency toward organized approach in production of Virginia tobacco characterized not only some of the stockholding companies but a number of individual farmers, as well.

The goal of our investigations was to find the most optimum organization of production which, by its economic effects and economic justification, will become dominant in all the regions of R. Macedonia.

*Autor's adress:
S.Stojanoska
Tobacco Institute-Prilep
Kicevski pat bb
7500 Prilep
Republic of Macedonia*